

מצא הערה מספקת במקרא שלפיה יצדק סמיכת הדרשה אליו וע"כ הקשה שפיר על השינוי שנעדרה תכליתו בהעדר הענין המעורר עליו, וסיים שם דלפי"ד הרמב"ם שבכל הדרשות ההן היה נמצא איזו הערה בקריאה א"ש אבל לפי"ד השל"ה שדרשו לפעמים בדרך אסמכתא גם בלא שום קושיא במקרא קשה כנ"ל מדוע לפעמים הקשה כן ולפעמים לא הקשה כן, ומזה ראי' לד' הרמב"ם עישה"ט.

(ג) וע"ע שם בדרכי השינויים הנ"ל דכ"ח ע"ב שכ' דכן נראה שהיתה גם דעת גדולי האחרונים הרש"א והר"י פינטו בח"א והרנ"כ בס' ברכת ד' שכמעט בכל מקום שבאה דרשת אל תקרי חפשו לדעת מה שהוקשה לו להדורש במקרא ע"ש, וע"ע בספר דגא פשרא להרב אלי' הכהן זצ"ל משאלוניקי בח' אודה ושמתה מדקט"ו ע"ב ואילך שפירש כל אל תקרי שבמס' ברכות, שבת, עירובין, פסחים, חגיגה, מגילה, מו"ק, ר"ה, יומא, ע"ש שכ' בכל אל תקרי מה שהכריח לחזו"ל לדרוש כן, וע"ע בסוף מס' הוריות עם פי' יידיש ועברית להרב שלמה דריליך שפי' כן על הרבה אל תקרי שבש"ס ע"ש.

(ד) וע"ע להחכם רו"ה בספרו בנין שלמה בית התנועות ח"ר חיי שכ' בתוה"ד ח"ל: אמנם מה שארז"ל אל תקרי הגה פירושו בכל התלמוד אל תקרי כאשר נקוד וכתוב לפנינו כי בעבור איזה קושיא צריכין אגחנו לקריאה אחרת לכן דרשו כאילו כתוב לפנינו קריאה האחרת הראויה להקרא וכו' ע"ש.

וראה היטב בספרי ח"ו מדף תקי"ח ולהלן מ"ש בענין מי כתיב כאן וצרפו לכאן.

סימן ה. אם אל תקרי כך אלא כך מצינו לפעמים שאין הכוונה בו לשנות קריאת המלה במאומה רק בענין הפתרון בלבד.

(א) ראה ערכין ט"ז ע"א דא"ר חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה דכתיב כי חזק הוא ממנו אל תיקרי כי חזק הוא ממנו אלא ממנו כביכול בעה"ב אין יכול

להוציא כליו משם, וע"ש בע"ב בתורה אל תקרי ממנו אלא ממנו, פירוש אל תקרי ממנו רפי אלא ממנו דגוש, ואינו כן שכל ממנו שבתורה דגושין, ואינו מחליף כלל זה בזה, וכן מצינו בסיפרי ולא נס ליחה אין כתיב כאן אלא ולא נס ליחה עכ"ל. וראה בהגה' חיי' יעב"ץ שכ' ואינו מחליף כלל זה מזה, נ"ב אלא הבאור מתחלף במלת ממנו, פעמים מורה על ל"י מ"ב ופעמים על יחיד הנסתר, וגם על דרך זה שיך הלשון אל תקרי אע"פ שאין הכוונה בו לשנות קריאת המלה במאומה רק בענין הפתרון בלבד כאילו אומר שלא תבין כך אלא כך וכ"ה הראיה שהביאו עכ"ל, וראה בשטמ"ק שם ע"א אות ד' שכ' ח"ל גליון אין חילוק בין קריאה לכתיב אלא כלומר אל תפרש, לשון הרא"ש, ועי' בתוס' בצד שני שהם מהופכים, ובס"א אינו כתוב אל תיקרי אלא כי חזק הוא ממנו אפילו בעה"ב כו' ובגי' גמרא ישנה כ"כ אל תקרי ממנו אלא מימינו ופי' מימין של הקב"ה עכ"ל, והרי מבורר בלשון הרא"ש שמביא השטמ"ק כאן ממש כמש"כ הגיעב"ץ ז"ל ביאור ד' התוס' שלפנינו. וראה עוד בכללי התלמוד (לרבינו מוהר"ב אשכנזי ז"ל בעל שטמ"ק) אות רע"א שכתב ח"ל כי חזק הוא ממנו אמרו בגמרא פ"ב (צ"ל פ"ג) דעדכין (ט"ו א') אל תקרי ממנו אלא ממנו ופי' הרא"ש ז"ל שם דהאי אל תקרי כמו אל תפרש, דאין חילוק בקריאת שם ע"ש, וע"ע היטב בס"י כ"ז ד) וצרפו לכאן.

(ב) וראה בהגה' הגר"פ ז"ל על הגמ' הנ"ל שכ' עי' תוס' דמעבר לדה ד"ה אל תקרי ורש"י בסוטה ל"ה ע"א כתב דלא גרסינן אל תקרי כי חזק הוא ממנו אלא ממנו וכן בשאלות ליתא ע"ש, וע"ע בתוס' שאנץ שם בסוטה שכ' כרש"י אבל בפ' רבינו גרשום הנדפס בש"ס ווילנא הי' לו הגירסא שלפנינו ע"ש, וראה ברש"י על הע"י שכ' כלומר אל תהי אומר שלא אמרו דבר זה אלא כנגד עצמן אלא כלפי מעלה אמרוהו דהך ממנו משמע הכי ומשמע הכי ע"ש, ובעיון יעקב כ' עי' ברש"י כאן הוא

ראיה לפי מה שביארתי דרשה זאת לקמן במאמר י' פ"א בהערה שי"ד מ"מ דבריהם נכונים ויש להם ראיה מן הילמדנו הג"ל עכ"ד.

וראה חא"ג מהרש"א גיטין נ"ו ע"ב על הדרשה אל תקרי קבורים אלא קבוצים שכ' דכל הדרש הזה הוא בפרש"י בקהלת אך מה שדרשו הכא קבוצים במקום קבורים לא הביא בפירושו והניח קבורים במשמעון ע"ש. ואפשר משום דלא משמע ליה למדרש א"ת קבורים אלא קבוצים דלא מצינו בשום מקום צ' דמתחלף ברי"ש אבל אל תקרי וישתכחז אלא וישתבחו ניחא לי' דב' מתחלף בכ' בשורש הכתיבה. ונראה לפרש לפי הדרש דלאו דוקא אל תקרי קבורים אלא קבוצים אלא רמשמעות קבורים הוא קבוצים כמו קיבורא דאהיני שפירשו בו מלשון קבוץ של תמרים ע"ש. אך באמת ד' מהרש"א תמוהים דהרי הר' מתחלף בצ' באותיות זשור"ק. וראה סי' י"ב ב' י'. והוא כעין מש"ל לפי פי' של מהרש"א. ועי' לקמן אות יז) ובסי' ח' ה). וראה עוד סי' י' י' בד' חא"ג מהרש"א בפ' הבונה. וע"ע בחא"ג מהרש"א תענית י' ע"א גבי וקרי ביה חכשרת והבאתיו בסי' י"ב א' ב' ז). ותראה שהמהרש"א סותר אי"ע בכ"מ.

ועפ"י הג"ל נ"ל לפרש הך דערכין ט"ו ע"ב כל המספר לשה"ד אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם שנאמר מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל אל תקרי אותו לא אוכל אלא אותו לא אוכל. ועפ"י פשוטו דדיש כאן בשינוי הנקודות דבקרא כתיב אתו חסד וע"כ אמר אל תקרי אתו רק אתו והתי"ו דגושה. וכ"ה במקור ברוך ח"א דרנ"ד ע"ב. וראה ג"כ במנחת שי על תהלים ק"א פסוק ה' שכ' אתו לא אוכל חסד כן מצאתי בספרים מדויקים ואף במסרה גדולה נמנה הראשון בכלל כ"ד מלאים ולא השני והכי איתא בערכין פ"ג אמר מר עוקבא כל המספר לה"ר אמר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור בעולם שנאמר אתו לא אוכל אל תקרי אותו אלא אתו ע"ש. אולם ראה בחיבורי

סותר למ"ש רש"י בסוטה פ' אלו נאמרין. ויותר נראה אל תקרי ממנו במלאפרים תחת הנגין וי"ו דקאי על ישראל אלא קדינן ממנו בחולים על הנגין וי"ו דקאי על הקב"ה ע"ש. ועי' בחי' גאונים שכ' עליו דאין זה מרש"י רק המאסף בעל ע"י כ' זה. וע"ע שם מ"ש בזה. וראה לקמן אות ה). ושרר בפתח עינים ערכין כאן שדחה ג"כ כן לד' העיון יעקב וכ' דהפי' של הע"י הוא בלקוטי דבינו בצלאל כ"י בסוגיק בשם הרא"ש ז"ל.

ג) וראה בחק נתן שכ' ור"ל שמביאין ראיה מספרי דקאמר אל תקרי ולא נס ליחה וכו' שאינו מחליף בקריאה כלל אלא בפי'. שאין פי' נס עבר אלא הוה אפילו כשהוא מת לא נס ליחה שלא שלט בו רקבון ומשמע ליה נס הוה כמו ולא קם נביא עוד בישראל כמשה שהוא הוה שבכל זמן לא קם ודו"ק נ"ל. ועי' בס' מנחת שי בפ' זה כי חזק הוא ממנו ע"ש. חה ממש כמיש הגיעב"ץ בפי' ד' התוס' וכמ"ש לעיל שכן פי' ג"כ הרא"ש. ועי' בהגה' חזי' מהגר"ב רנשבורג שכ' ע"ד התוס' ואינו מחליף כלל זה בזה נ"ב עי' ספר וית רענן סוף פ' הברכה ודבריו נראין יותר מדברי בעל צ"ק ובעל חק נתן ועל כולם צ"ע עכ"ד. ועי' ברש"ש שכ' ע"ד התוס' אלו וביאור דבריהם לנכון עי' ביסיה"נ להר"ז שער הכינויים אות י"ט וכ"כ המגיה במנחת שי בפ' שלח על פסוק זה ע"ש.

וראה בס' דרכי השינויים מאמר ו' פ"א דכ"ב ע"ב אות ב' שכ' שינוי בביאור התיבה כשסובלת שני פירושים. ולדוגמא ילמדנו בהעלותך הובא בילקוט שם רמז תשכ"ג וביום הקים את המשכן וגו' לאהל העדות אמר רשב"י אל תהי קורא עדות לשון סהדות אלא לשון תורה אלה העדות והחקים ע"כ. שאין בדרשה זו שום שינוי אות או תנועה אלא שינוי כוונה לבד כי מלת עדות כוללת שני הענינים כנודע. וצ"ק לד' רש"י סוטה ל"ה ע"א ותוס' ערכין ט"ו ב' ד"ה אל תקרי (שהבאתי לעיל) וכ' וגם שהרא"י שהביאו תוס' מן הספרי אינה

ח"ד ערך אותם אותו, ד"נ ע"ב ט" כ"ב ערך אותו אותו עמו שהבאתי ממלכים ב' א' ט"ו רד אותו וגו' וירד אותו, ובתרגום חות עמיה וגו' ונחת עמיה וברד"ק שם פי' עמו, ובמלכים ב' ג', ב', יש אותו דבר ה' ובתרגום אית עמיה פתגמא דה' וע"ע שם בזה, וכן כאן בתרגום על אתו לא אוכל תרגם עמיה לא אדור בעלמא, וא"כ שפיר יתפרש אל תקרי אותו לא אוכל ר"ל לא תפרש כאן אותו לא אוכל רק אתו לא אוכל כמו אי הוה כתיב אתו לא אוכל אבל באמת לא משנה כלום וגם אותו לא אוכל יש לפרש כן, ודר"ק.

(ד) וראה בהגה' וחי' הגר"ב פרענקל בעל ברוך טעם שכ' נ"ב כוונת דבריהם שיש סופרים דהיכא דכתיב בדגש הוא סימן ליחיד נסתר וברפוי הוא סימן לרבים וכ' התוס' דאינו כן דגם היכא שפירושו לרבים דגושה הנר", וכ"כ בספר יסוד הנקוד י"ח לכינוים, ועל פסוק ולא נס לחה הגירסא שלפנינו בספרי כך הוא אל תהי קורא ולא נס לחה אלא ולא נס לחה עכשיו כל הנוגע בבשרו לחה פורחת אילך ואילך ע"כ, ועי' בהגה' וחי' הגאון בעל ח"ס זצ"ל שכ' ע"ד התוס' אלו עי' פ' שמות בפסוק עם בני ישראל רב ועצום ממנו כ' הראב"ע כי אנשי מזרח כותבים ממנו ליחיד דגוש ולרבים רפה ואנשי מערב כותבים הכל בדגוש ע"ש, וא"כ ש"ס דילן כאנשי מזרח ע"ש, וראה לקמן אות (יג).

וראה בס' גאות יעקב מענה לשון אות המ' דכ"ח ע"א שהביא ד' התוס' ערכין כאן עד ואינו מחליף כלל זה בזה וכ' ע"ז וכ"כ רש"י ז"ל דלא גרסינן אל תקרי אלא ה"ק אל תהי אומר שלא אמרו דבר זה אלא כנגד עצמן אלא כלפי מעלה אמדוהו דממנו משמע הכי ומשמע הכי ע"כ, והרא"ם ז"ל כ' בפ' בראשית בפסוק הן האדם היה כאחד ממנו עמ"ש רש"י הרי הוא יחיד בתחתונים כמו שאני יחיד בעליונים כתב ז"ל וא"כ תהיה מלת ממנו דבקה עם לדעת טו"ר כלומר שממנו ומעצמו הוא שידע טו"ר וכן ת"א מיניה למידע טב וביש

כי מלת ממנו הדגושה מודה על יחיד נסתר ע"כ, ולא ידעתי מה הלשון אומרת כי מלת ממנו הדגושה והלא דעת רש"י ז"ל והתוס' שכל ממנו שבתורה דגושין הן אלא דמשמע הכי ומשמע הכי, ועד"ז יתפרש כי חזק הוא ממנו ע"ד הרא"ם דלשון ממנו ר"ל מיניה וביה כלפי שאמרו אפס כי עז העם והערים בצורות שהיה במשמע כי עז העם מפני שהם יושבים בערי הבצורות עז"א כי חזק הוא ממנו מניה וביה אף שלא יהיו בערי הבצורות כ"ש שהם עזים ובערים בצורות, ואפשר עד"ז כונת המצרים במ"ש הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו ע"ד מ"ש בזה"פ תרומה בפ' ברוב עם הדרת מלך שישראל באמת המה הרבים מפני שא"ה בנין אית ליה לעם דא מעם דא ולעם דא מעם אחדא לא כן ישראל דהם רבים מינם ובם עש"ב והוא אומרם הנה בני ישראל רב ועצום ממנו מניה וביה א"כ שמא ירבה עוד ויטו כולם אחרי רובא דידהו ע"כ הבה נתחכמה לו וכו', ובזה"פ שמות י"ז דרשו רב ועצום ממנו ממנא דילהון השדר של מצרים ע"ש.

(ה) ח"ל ענף יוסף כ' בעל הטורים ח"ל יש מפרשים אלא ממנו לשון מנה, פי' כלי, ויש מפרשים לפי שכל אותיות כפל ממנו כפולים כמו מ"ם נ"ן וי"ו, לכן כולל ב' דברים פשוטו והדרש שלו עכ"ל, ותוס' כ' ח"ל יש מפרשים א"ת ממנו רפי אלא ממנו דגש ואינו כן שכל ממנו שבתורה דגושין, לכן פי' כפשוטו אל תקרא ממנו אלא ממנו לפי שאמרו כן על הקב"ה, ואף שלא תשננינה במכתבן רק בתנועת החולם ושורוק לפעמים יתכן לאמר עליהן אל תקרי ע"כ.

ויש להעיר, ע"ד הענף יוסף במה שהבין בד' התוס' דמפרשים כאן האל תקרי שיש שינוי באופן תנועתם בין תנועת חולם לשורוק, ולעיל אות ב' הבאתי פי' זה בשם העיון יעקב והוא כתב זה מדעת עצמו ולא פי' כן בד' התוס', וכבר הבאתי בשם הגאון יעב"ץ שהבין בד' התוס' דאין שום שינוי כאן אפילו באופן

התנועה רק באופן הפתרון וכמו שפי' הראש כאן את ד' הגמרא, ראה לעיל אות א), ודברי הענף יוסף קשים וכמו שיתבאר באות ו), וע"ע באות ז).

ז) וראה בחי' גאונים על הע"י שהביא בשם דברי חכמים וחיזותם שכ' על פירושו של בעל עיון יעקב ש"ל דאל תקרי ממנו במלאפום אלא בחולם ח"ל ענין זה נדפס בש"ס דפ"פורט בגמרא דסוטה דל"ה ע"א והוא ג"כ שגגה כאשר יתבאר ואקדים מה שפרש"י ז"ל במס' סוטה דל"ה ע"א ח"ל אל תקרי לא גרס שאין הפרש קרייה בין ממנו הנאמר על יחיד שנדברים עליו לממנו של רבים שאומרים על עצמן עכ"ל, ופירושו מסכים עם מ"ש התוס' בערכין דט"ו ע"ב וכו' (ראה לעיל אות א) שהבאתי דבריהם) הנה דברי התוס' הנ"ל לכאורה הם מחוסרים הבנה, וראיתי בענין זה פירושים שונים ובכולן לא נתקרה דעתי, אך את זה מצאתי ראיתי בספר מטה יהודה שכתב בשם רבותיו פי' נאה ומתוקן בדברי התוס' הנ"ל, ח"ל ידוע לבעלי הדקדוק שכנוי נו ר"ל נר"ן וי"ו עם נקודת מלאפום יש לו שני פירושים, האחד כינוי ליחיד נסתר וא' כינוי לרבים מדברים בעדם ובני מדנחא ומערבא חולקין בענין זה לבני מדנחא כל כינוי נו לרבים מדברים בעדם דפה משא"כ ליחיד נסתר שאז הגו"ן בדגש, ולבני מערבא אין חילוק בין כנוי נו לרבים מדברים בעדם ובין כינוי נו ליחיד נסתר כי כלם המה דגושים, ואנן קי"ל בכל מקום כבני מערבא [וכבר העיר על ענין זה הראב"ע בספר צחות ד"ו דקנ"א ודקנ"ה והביא ראיה לדבר איש ממנו את קברו לא יכלה שאף שהגו"ן דגושה מ"מ משמשת לרבים מדברים בעדם, וכהנה רבות יע"ש]. העולה מזה שלא נמצא חילוק בין כינוי רבים מדברים בעדם וכינוי יחיד נסתר באופן שאחד מהם הוא במלאפום ואחד בחולם כי לא מצינו בכל המקרא תיבת ממנו בחולם, אף אם הוא משמש ליחיד נסתר, ראיה לדבר מ"ש בענין המרגלים ואעשה אותך לגוי גדול ועצום

ממנו וכהנה רבות במקרא [ולא כמו שנדפס בגמרא הנ"ל וכפי' הרב המחבר עיון יעקב הנ"ל], והחילוק בין מדנחא למערבא הוא בין דגש לרפה כנ"ל, ואנן קי"ל כבני מערבא שתיבת ממנו הוא בדגש בכל מקום בין לכינוי רבים מדברים בעדם ובין לכינוי יחיד נסתר, ולפי"ז ד' התוס' הנ"ל עולים כהוגן אל תקרי ממנו דפה [וקאי על ישראל אלא ממנו דגש] [והוא כינוי ליחיד נסתר ר"ל להקב"ה] אמנם באשר שענין זה הוא כפי סברת דבני מדנחא דלית הלכתא כותיהו גלל כן כתבו התוס' ואינו כן שכל ממנו שבתורה דגושים וכו' (אמר א"מ מח"ס בית אהרן ראה לעיל אות ד) שהבאתי בשם מרן רבינו הח"ס שכ' לתרץ דש"ס דילן כאנשי מזרח, אולם הנך דואה כאן בדברי המטה יהודה שכבר הרגיש בזה ולא ניחא לי' לתרץ כן דלפי"ז יהי' ד' הש"ס כאן דלא כהלכתא דהרי לא קי"ל כאנשי מזרח ולדעתו הפי' הראשון שבתוס' הוא באמת כן כמ"ש הח"ס דהגמ' כאן קאי לפי אנשי מזרח, ועי' בשטמ"ק ערכין ט"ו ע"ב אות י"ט שהגי' בתוס' י"מ במקום פירוש, והיינו דיי"מ כן דהגמ' קאי לפי אנשי מזרח אבל להתוס' לא ניחא לפדש כן ודלא כהלכתא דקיימא לן בכל מקום כאנשי מערב העל כן דחו פירוש זה).

אמנם לפי"ז יקשה איך קאמר הש"ס לשון אל תקרי בהיות שכפי דברינו הקריאה שזה לרבים נמצאים מדברים בעדם וליחיד נסתר, ובהכרח צ"ל שפי' אל תקרי כך אלא כך אינו משמש על אופן השתנות הקריאה אלא על אופן הפי' ועי' מביא התוס' רא' מן ספרי דקאמר שם ולא נס ליחה רא"א אל תהי קורא לא נס ליחה אלא לא נס ליחה עכשיו כל הנוגע בבשרו של משה ליחה פורחת אילך ואילך, הכוונה בזה באשר שתיבת נס הוא מגודת נחי עי"ן וי"ו כי שרשו נוס וידוע בגזרה זו שהעבר והבינוני שוים הם במפתח ואעפ"כ אמרו בספרי על ענין זה לשון אל תקרי מזה נראה להדיא שלשון אל תקרי אינו

נופל על הקרי' רק על פי' הדבר [ובאמת רוב אל תקרי שבגמרא כך הוא ענינם כאשר העירותי על ענין זה בפרחדור נתיב י"א] וכן הוא הענין פה בפי' אל תקרי ממנו אלא ממנו. ירצה שלא היתה כוונת המרגלים לכינוי רבים מדברים בעדם רק לכינוי יחיד נסתר כביכול ב"ה. עד כאן תוכן כוונת הרב המחבר מטה יהודה עם מה שהמלצתי בדברים יע"ש וכו', ומ"ש בשם הרב המחבר מטה יהודה הנ"ל מצאתי אח"כ בספר בנין שלמה בית המלות חדר י' באריכות קצת עכ"ד.

והנה פי' של המטה יהודה ובנין שלמה הוא ממש כפי' של הגיעב"ץ ש"ל אות א) וכבר כ' שכפי' הזה מפורש בשטמ"ק בשם הרא"ש וזה דלא כד' הענף יוסף ש"ל באות ה) בפי' ד' התוס', וגם בפי' ראית התוס' מהספרי מפורש כאן כמו ש"ל אות ג) בשם החק נתן, וזה ממש כד' היעב"ץ וכפי' הרא"ש וכמש"ל, וגם הנך רואה כאן שמה שהעיר הגר"ב פרענקיל על התוס' דהגירסא שלפנינו בספרי כך הוא אל תהי קורא ולא נס לחה אלא ולא נס לחה עכשיו כל הנוגע בבשרו לחה פורחת אילך ואילך, ראה לעיל אות ד) שהבאתי דבריו דאין כאן שום שינוי גירסא ממה שגורסים התוס' בהספרי אלא דמ"ש עכשיו כל הנוגע וכו' הוא שינוי הפירוש וכמו שפי' כאן תיבת נס ע"פ חוקי הדקדוק שהעבר והבינוני שוים הם, והבן.

ז) וראה בצאן קדשים שכ' ע"ד התוס' ולא נס ליחה כו' פי' בקמץ אלא ולא נס בצירי' שעדיין הליחה וכן ממנו במלופם אין כתיב אלא ממנו בחולם ממנו מן ב"ה עכ"ד, וזה כמש"כ הענף יוסף ש"ל אית ה) בד' התוס', וכבר כתבתי באות ו) דא"א לפרש כן ע"ש וכן בולא נס ליחה אין הפי' כן בד' התוס', ושורר בפתח עינים ערכין כאן שדחה כן לד' הצאן קדשים וגם לד' הרב עיון יעקב ש"ל ע"ש.

ח) וראה בירושלמי תענית פ"ד ה"ה ארשב"ל דיברו דברים כלפי למעלן כי חזק הוא ממנו אמרו כביכול לא יכול להזק, והנה

כאן לא דריש דרשה זו בדרך אל תקרא, ולכאורה ראי' מכאן לשי' רש"י והשאלות ש"ל אות ב) שאינם גורסים זה בגמרא אבל באמת אין זו ראי' דכבר הבאתי בסי' כ"א דהירושלמי לא רגיל לומר אל תקרי ע"ש, ושורר כן בסי' דרכי השינויים, ועי' במדרש תנחומא שלח סי' ו' שהביא דרשה זו בשם רשב"ל כמו הירושלמי וגם שם ליתא אל תקרא, וראה בכללים שלי ערך מדרש וערך ירושלמי שהמדרש והירושלמי שוים המה בנוסחאות ועוד ע"ש מכמה מקומות.

ט) וראה בשאלות דרי"א גאון פי' שלח שאלתא קכ"ט שכ' ח"ל דאיר חינוגא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה דכתיב כי חזק הוא ממנו כביכול אפילו בעה"ב אינו יכול להוציא כליו משם, ובשאלת שלום כ' לפנינו בסוטה ל"ה ע"א ובמנחות ג"ג ע"ב ובערכין ט"ו ע"א איתא אל תקרי ממנו אלא ממנו כביכול אפילו וכו', מיהו בסוטה כ' רש"י דלא גרס אל תקרי ע"ש ותוס' בערכין ט"ו ע"ב ד"ה אל תקרי וכו' וכתבו ואינו כן וכו', כהיום הזה ראיתי שגם בנוסחת גאון ליתא ודע דבערוך ערך בעל כתב כי חזק הוא ממנו מנו לא נאמר אלא ממנו כביכול אפילו וכו' וכתבתי בס"ד בהפלאה שבערכין עריכות דברים של טעם עכ"ד.

י) וראה בערוך ערך בעל שכ' ח"ל (סוטה ל"ה) כי חזק הוא ממנו מנו לא נאמר אלא ממנו כביכול אפילו בעה"ב אינו יכול להוציא את כליו משם, פירוש ממנו משמע מדין דממנו דגש משמע כלפי למעלה כביכול שא"א לומר דבר זה כלפי שכינה עכ"ל, והנה טוף דברי הערוך הם כד' התוס' בערכין ט"ו ש"ל אות א) אבל התוס' דחו פי' זה מפני דכל ממנו שבתורה דגושין, ופלא שהערוך כתב כאן כפי אנשי מזרח שכותבים ממנו ליחיד דגוש ולרבים רפה, ראה לעיל אות ד) מש"כ בשם מרן הח"ס זצ"ל ולפלא שכ' שלא כהלכתא דאנן קי"ל כאנשי מערב וכמש"ל באות ו) בזה ע"ש, אבל הערוך לא גרס כג' התוס' „אל תקרי" אלא

מנו לא נאמר אלא ממנו וגירסא זו נפלאה היא בעינינו, וזה לכאורה סותר מש"כ בסוף דבריו.

(יא) וראה בהפלאה שבערכין שהעתיק לשון הערוך בזה"ל כי חזק הוא ממנו מנו לא נאמר אלא ממנו כביכול אפילו בעה"ב אינו יכול להוציא כליו משם, פירוש מנו משמע מדין ממנו משמע כלפי מעלה כביכול וכו' עכ"ל [לפי הנראה ה' לפני הגר"פ זצ"ל גירסא אחרת בד' הערוך ממה שהוא לפנינו ולפי גירסתו אין לו שייכות לפמ"ש אנשי מזרח, א"מ], לפנינו בסוטה דל"ה (ובמנחות נ"ג ובערכין ט"ז) איתא כי חזק הוא ממנו אל תקרי ממנו אלא ממנו, ח"ל רש"י בסוטה אל תקרי לא גריט שאין הפרש קריאה בין ממנו שנאמר על יחיד שנדברים עליו לממנו של רבים שאומרים על עצמן עכ"ל רש"י בסוטה, אבל במנחות ובערכין איתא בגמרא אל תקרי וכו' ולא כ' רש"י כלום [וראה בחיבורי ח"ח ערך אין להקשות סתירה מרש"י על רש"י מדף ר' ולהלן ותראה שאין להקשות בזה סתירה, א"מ] אבל התוס' ערכין ט"ז כתבו אל תקרי ממנו פ' אל תקרי ממנו רפי אלא ממנו דגוש ואינו כן שכל ממנו דגושים ואינו מחליף כלל זה בזה וכו', ועיין בצאן קדשים מה שפי' ע"ש שצריך פי' לפירושו [ראה לעיל אות ז] שהבאתי ד' הצ"ק ומ"ש עליו, א"מ]. וראיתי בעין יעקב בטוטה שמהו אל תקרי בין שני תצאי לבנה כזה (אל תקרי ממנו אלא ממנו) אבל במנחות ובערכין נדפס כהוגן.

ולכאורה פליאה כפי שרש"י מחק הגירסא לא ידענו מאיזה רמז וסיבה דרשו דכוננו המרגלים אפילו בעה"ב אינו יכול וכו' אבל אי גרסינן אל תקרי איש דדריש מבח אל תקרי (כמו בכל א"ת הנדרשים בש"ס) אלא ממנו דהכונה שלהם היה אבעה"ב [לפמ"ש בסי' ג' ז] דגם להרמב"ם דס"ל דכל אל תקרי הוי רמז ואסמכתא בעלמא מי"מ לא דרשינן כן לרמז ואסמכתא רק כשיש איזה קושיא המורית

כן שלא לקרוא באופן הפשוט וזה בכל א"ת שבש"ס ע"ש ה"ג יוקשה כאן דמג"ל לרחבי"פ לדרוש כן א"ת ואם יש איזה הכרח וקושיא שא"א לפרש כפשוטו וע"כ דרשו בא"ת ה"ג יש לפרש כן כאן בלא אל תקרי, וראה בחי' גאונים בערכין ט"ז ובעין יעקב סוטה ל"ה ד"ה דבר גדול ובלבוש האורה פ' שלח עה"פ כי חזק הוא ממנו ותראה ריש הכרח מהיטת הכתובים לפרש דקאי ממנו אקב"ה, א"מ].

והנה במ"ש דהך אל תקרי כו' איתא בסוטה ובמנחות ובערכין תלת זימני הוי חזקה שיש עמהם טענה לקיים הגירסא ולומר אקושיית רש"י דגם שאין הפרש במלת ממנו בין יחיד לדבים אבל מלת ממנו בחולם אינו סובל כי אם הנאמר על היחיד, והחכם שהיה מנקד כך א"ת ממנו אלא ממנו כוון לקיים תגירסא נגד השגת רש"י [ראה לעיל אות ז] מ"ש בשם החי' גאונים שהשיג על הרב עיון יעקב וכו' שהוא שגגה עישה"ס וצרפו לכאן, א"מ] ודע דז"ל בעל הטורים ממנו איתא בגמרא א"ת ממנו אלא ממנו שאפילו בעה"ב אינו יכול להוציא כליו משם [בבעה"ט כ' יש מפרשים הלשון ממנו ל' מנא פי' כלי, והגר"פ השמיט זה כאן, א"מ] וי"מ לפי שכל אותיות כפולים כמו מ"ם נו"ן וי"ו לכך כולל ב' דברים פשוטו והדרש שלו עכ"ל, ורש"י בחומש כ' בזה"ל חזק הוא ממנו כלפי מעלה אמרו וכו' השפתי חכמים דהיה לכתוב כי חזק ממנו מדכתיב הוא ש"מ כלפי מעלה אמרו (נ"א) דא"א לומר ממנו מישדאל דהוה משמע שגם ישראל חזק וכו' ע"ש.

מעתה יש ליישב הפליאה הראשונה שכתבתי דהסיבה שדרשו כלפי מעלה אפילו בעה"ב אינו יכול וכו' היינו על אחת מהדרכים שזכרתי בשם בעל הטורים והשפתי חכמים, וע"ד הפשוט נראה כי אחדי שהיה מקובל לישראל מאברהם יצחק ויעקב הבטחת השם שיתן לזרעם את ארץ כנען וגם בשירת הים אמרו תביאמו ותטעמו ופעמים הרבה הבטיח להם משה על ביאתם לארץ א"כ מה זה שאמרו כי חזק הוא

ממנו הלא גבור לא ינצל ברב כח ואין מעצור לה' להושיע אע"כ דכלפי מעלה אמרו וזה הוא שאמרו בש"ס אל תקרי ממנו ר"ל א"א לקרא ממנו דהיינו שאמרו על עצמם אלא אם תקרי ממנו הנאמר על יחיד שנדברים עליו [ראה סי' ב' בארוכה דאל תקרי כך אלא כך זימנין יתפרש שאם אין הדרש א"א להבין הכתוב וה"נ כיו"ב לפי"ד הגר"פ ז"ל, א"מ], ואולם גי' רבינו מנו לא נאמר אלא ממנו כו' ישמע חכם ויוסיף לקח ואזני שמץ מנהו תקח (איוב ד' פסוק י"ב) דהא אכתי איכא להפוך בזכותם דיראו לנפשם שמא יגרום החטא כמו ביעקב דאף אחר הבטחה והנה אנכי וגו' הי' מתיירא וכו' והבטחה של הקב"ה יתקיים בדור אחר וכו' אבל התניח אם לא היו יכולין לדבר על עצמם כי אם במלת ממנו שפיר היינו יכולין לדונם לכף זכות ולומר שכותנו על הדרך שזכרתי אבל אם אפשר לדבר על עצמם בלי ערומים נבחר שנודע שמדברים רק על עצמם ולא על יחיד הנסתר שנדבר עליו ואפ"ה הם היו אומרים ממנו מוכח שהיו מדברים על יחיד הנסתר דאל"ה הר"ל להוציא מזה ולומר מנו דקאי רק על הרבים המדברים על עצמם וע"כ מדקאמרו ממנו להכי בחרו בלשון הזה כדי שיהיה נשמע על יחיד הנסתר, ועתה כזה ראה וקדש מה שרבינו בגירסתו חידש עכ"ל, וע"ע מש"ש לענין גט ע"י שליח שכ' בסדר הגט שיאמר ה"ז גיטיך וכו' ובו תהי' מגורשת ממנו מעכשיו וכו' ויש לקרות ממנו הנרץ במלאפר"ם וידחוק הנרץ עכ"ל, דאין זה נכון דהרי משמעותו הוא ג"כ כאילו השליח שותף הוא במסירת גט זה ומוטב היה לאמרו בחולם דהיינו ממנו ויהי' מפורש טפי על היחיד שנדבר עליו והוא הבעל, וגם באמרו בחולם איכא למידק קצת דהא רש"י וגם תוס' לא ניחא להו לפרש סוגיא דסוטה ומנחות וערכין על הדרך הזה, וגבי גט דחיישינן בכל דבר שלא יהיה דמשתמע לתרין אפיין אי"כ לאפוקי נפשין מפלוגתא קרוב הדבר לשמוע מה טוב

אם כה יאמר השליח ובו תהי' מגורשת מבעליך פב"פ מעכשיו וכו' ע"ש.

(יב) וראה בפסיקתא זוטרתא פ' שלח שכ' אע"פ שלא מצאנו בכל המקרא ממנו רפא אלא הכל דגשין בין שיאמר ממנו מפלוני בין שיאמר ממנו מעצמו הכל נקראין בדגש (וכ' בבאור הרא"ם ע"י במנחת שי שהאריך בזה, ונראה לי כי המחבר שלנו סובר כפי דעת אנשי מערב שאין חילוק בין לשון רבים נוכח ללשון יחיד נסתר כולם דגשים ועיין (ערכין י"ד ע"ב) בתוד"ה אל תקרי כתבו ג"כ שכל ממנו שבתורה דגשתן כדברי המחבר להורות על נרץ החסר כמו מן) מ"מ בזה יש בו מדרש שכן אמרו חכמים ז"ל דא"ר חנינא בר פפא דבר גדול אמרו המרגלים באותה שעה כי חזק הוא ממנו אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא את כליו משם עכ"ל, והרי דלא גרס ג"כ אל תקרי ממנו אלא ממנו וכד' רש"י בסוטה ל"ה השאלות ש"ל.

(יג) ושור' בפתח עינים ערכין ט"ז שהביא לד' הפסיקתא זוטרתא הנ"ל וכו' דנראה דלא גרים אל תקרי וכד' רש"י ז"ל בסוטה שכ' דל"ג ל"י וכן בפ"י לחומש פ' שלח הביא הדרשה בלא אל תקרי וכו' ד' השאלות פ' שלח, וכן האריך מאוד בפ"י ד' התוס' והביא מס' הליכות אלי בריש הספר שהבין בד' התוס' דס"ל כרש"י בסוטה וכוונתם לדחות גירסת אל תקרי כיון שאין הפרש בקריאה (ע"ש) וכו' בארוכה ומ"ש מרן החיד"א ז"ל לישב ד' ההליכות אלי במ"ש בפ"י ד' התוס' והוא כ' דאפטר לומר בכוונת התוס' דאין כוונתם למחוק הספרים כלל אלא מקיימין גירסת הספרים דגרסי אל תקרי ממנו אלא ממנו ומפרשים אל תקרי ממנו רפי דמשמע לרבים אלא ממנו דגש דמשמע ליחיד אלא דאח"כ כתבו דאינו כן כלומר דבספרים שלנו אינו כן דבתיבת ממנו אין חילוק בין יחיד לרבים וכולם הם בדגש, וכוונתם דהיו חלוקים בזה הספרים שהיו להם לבעלי התלמוד מספרינו כדאשכחן בכמה

דוכתי [אמר א"מ בעמ"ח ספר בית אהרן עי' בזה בתוס' שבת ג"ה ע"ב ד"ה מעבירים כתיב שכ' הש"ס שלנו חולק על ספרים שלנו וכו' וע"ש בגליון הש"ס להגרעקא שצין עוד הרבה מקומות כיו"ב, יע"ע יד מלאכי סי' רפ"ג שהאריך הרבה בענין חילופי גרסאות במקרא אשר משונים במסורה מכפי אשר נמצא בש"ס שלנו והביאו במהרצ"ח שבת שם, ובמצפה איתן שם ציין לעי' מנחת שי ס"פ נשא ופ' בלק, וע"ע תוס' גדה ל"ג ע"א ד"ה והנשא כתיב חסר וי"ו שכ' תימה דבמסורת הוא מלא, מיהו מצינו שהמסורת הוא חולק על הש"ס במס' שבת גבי בני עלי מעבירים כתיב ובמקראות שלנו כתיב מעבירים מלא ע"ש, וכ"ה בתוספי הרא"ש שם ע"ש.

וראה בחי' הרמב"ן שם שלא נחא לי' לומר כן וכ' בתוה"ד ז"ל ועוד שאין זה נושא כתוב חסר בכל הספרים ובמסורת מלא ואין כאן יתור לדרוש בו מסורת ולשון ראשון של פדש"י ז"ל יותר נכון הוא ובמ"ש למעלה ע"ש, וע"ע בזה בארובה בס' פתחי גדה עמס' גדה שם (להגר"ב דנשבורג ז"ל), ועי' בערל"ג גדה שם שכ' דהתוס' עדיפא מזה היו יכולים להביא ראיה שהש"ס שלנו חולק על המסורה מדרשה דקרנות וכבר הארכתי מזה בשו"ת, וראה במרגליות הים סנהדרין ד' ע"א אות ה', וע"ע מ"ש בזה בספדי בית אהרן ח"ו ערך הגהת ספרים סי' ג' וד' בארוכה גדולה ע"ש מדף קפ"ז ואילך ואקצר כאן] ואתי שפיר טובא מ"ש וכן מצינו בספרי אל תקרי ולא נס לחה אלא ולא נס לחה והכוונה כדתרגמה רב מהר"ש אלגאזי אל תקרי בדגש אלא ברפי שהוא שם דבר וכו' דזה מורה דהיה כתוב בספרים בדגש ואמר אל תקרי, והוא הפך ספדינו דבספרינו כתיב ברפי ומאי אל תקרי אלא דהיו הספרים שלהם חלוקים משלנו, ובחדו להביא הא דספרי דדמי למאי דקמן בדגש ורפי ומצאתי בלקוטי רבינו בצלאל בסוטה כ"י דל"ה שכ' וז"ל אל תקרי ממנו פירוש ברפיון הנו"ן אלא ממנו בדגשות הנו"ן, ואעפ"י שאין חילוק בספרים

בממנו בדגשות כי יכונה כ"כ לרבים אף שבכל מקום שהוא כינוי נו"ן וא"ו רפי לרבים וליחיד בדגשות, אפשר שבין מדינחאי ומערבאי היה מחלוקת במילת ממנו שהאחד נוהג בו מנהג שאר כינויים להרפות כל שהוא בא לרבים והאחד נוהג בו כמנהג מקומנו לדגש הכל, הרשב"א עכ"ל, ודברי אלו מסכימים למ"ש כעניותנו בכוונת ד' התוס' שיש חילוק בין ספרי הש"ס לספרינו, ואחר זמן רב בא לידי הספר הנחמד מנחת שי וראיתי לו ז"ל שכ"כ מדנפשיה בפירוש המאמר והביא דאיה מראב"ע שיש חילוק בין מערבאי למדינחאי בתיבת ממנו ע"ש [אמר א"מ המחבר דאיה לעיל אות ד] שהבאתי כן בשם מרן הח"ס שכוון כן מדנפשי' וכ' דש"ס דילן כאנשי מזרח ובאות ו' הבאתי מחי' גאונים בשם המטה יהודה שפי' כן תחילת דברי התוס' ואח"כ דחו התוס' זה וכ' ואינו כן שכל ממנו שבתורה דגושים ולא נחא להו לומר דהש"ס הוא דלא כהלכתא דקיר"ל בכל מקום כאנשי מערב, ולפי"ד החיד"א ז"ל אין כוונת התוס' לדחות פי' זה במ"ש ואינו כן רק שר"ל דבספרים שלנו אינו כן והגמרא הוא דלא כספרים שלנו, ומרן הח"ס ז"ל לא כ' כלל בפי' ד' התוס' ואינו כן, ועכ"פ הנך דואה שכד' הח"ס מפורש בלקוטי רבינו בצלאל בשם הרשב"א, ויהי' איך שיהי' הפירוש בסוף ד' התוס' אם באו לחזק הפי' הראשון כד' החיד"א ז"ל או באו לדחות הפי' הזה כפי' המטה יהודה וכמו שמסיק ג"כ אח"כ מרן החיד"א ז"ל דיש לפרש ג"כ בדרך הזה מ"מ יש לקיים הפי' הראשון שבתוס' ואעפ"י שאינו לפי המסורה שבידנו הרי נתבאר שבכ"מ בש"ס מצינו כן דהש"ס לא ס"ל כהמסורה שבידינו, ובפרט שנתבאר דהרשב"א ס"ל כן].

וע"ע שם בפתח עינים הג"ל שהביא ד' מהרש"א בחא"ג בסוטה שכ' ע"ד רש"י דהתם שכ' ל"ג שאין הפרש וכו' וע"ש בתוס' מס' ערכין ישוב לזה עכ"ל, וכ' ע"ז ולפום ריהטא לא ידעתי מה ישוב כתבו התוס' לזה דגם לפי מה שפירשנו בעניותנו דהתוס' מקיימין

גירסת אל תקרי מ"מ אינו ישוב רק דספרינו חלוקים בספרי הש"ס ואין זה ישוב, ואפשר שהרב היה מפרש בד' התוס' שכוונתם כפי' עיון יעקב והרא"ש הג"ל וכך שיעור דברי התוס' פי' אל תקרי ממנו רפי וכו' ואינו כן שכל ממנו שבתורה דגושים כוונתם לדחות פירוש זה שכתבו דאל תקרי ברפי אלא בדגש ודחו אותו וכתבו ואינו כן וכו' וכתבו עוד ואינו מחליף כלל מזה לזה כוונתם שאין כוונת הש"ס באומרו אל תקרי להחליף מזה לזה כמנהג אל תקרי בכל מקום אלא הש"ס הכא אינו מחליף כלל וקאי להש"ס פה וכלומר דכוונת אל תקרי פה אל תפרש ממנו לרבים אלא ממנו ליחיד וכמ"ש הרא"ש ופירוש עיון יעקב, וע"ש מ"ש בפי' ד' התוס' בסוף דבריהם וכן מצינו בספרי וכו' והעלה בכוונת דבריהם רר"ל דאינו מחליף ושניהם ברפי הכי קאמר אל תפרש לחה שם דבר דיש בו לחלוחית קצת אלא תפרש לחה לחות שלו דכל הנוגע בבשרו של משה לחה פורחת אילך ואילך ע"ש, והרי שמרן הגחיד"א ז"ל כ' בד' מהרש"א שמפרש בד' התוס' כמ"ש הגיעב"ץ ש"ל אות א), וכן בסוף ד' התוס' בראיתם מהספרי כ' כעין ד' החק נתן ש"ל אות ג) שאינו מחליף בקריאה, וע"ע לעיל סוף אות ו).

יד) וע"ע בפתח עינים הג"ל שכ' ולפי הדרך הראשון שכ' דכוונת התוס' דספרינו חלוקים מספרי הש"ס אפשר לומר ע"ד שפי' הרב מהר"ש אלגאזי אלא דלדרכנו יתישב היטב והוא דשיעור ד' התוס' דפי' אל תקרי רפה אלא דגש וכן מצינו בספרי דדריש אל תקרי מרפה לדגש דאמרו אל תקרי ולא נס לחה רפה כדכתיב בכל הספרים דמשמע שלא היה לח כאשר הן בעודנו חי והוא שם דבר אלא ולא נס לחה בדגש והוא לחות שלו כאשר בהיותו חי והרי דהספרי קאמר אל תקרי מדגש לרפי כשמעתין אלא דבסוגיין אינו מסכים עם ספרינו כמו שכתבו ואינו כן ס"ל בספרינו כמדובר, אבל דרשת הספרי סלקא שפיר עם ספרינו דכתיב ברפי והדרשה תדרש

בדגש והיינו מ"ש וכן מצינו אל תקרי מדגש לרפי, ומ"ש בס' צאן קדשים בכוונת הספרי וגם מה שנקוד בספרי גופיה לדעת המעט הוא לא נהירא ומצאתי להרב זית רענן פ' חזאת הברכה שכ' על מאמר הספרי וז"ל אלא לא נס לחה בדגש כן כתבו התוס' בערכין, ונראה לי דכשהגריין רפי הוא עבר וכשהוא דגש הוא בינוני שגם עתה לא נס לחה עכ"ל, והוא כפתור ופרח דאל תקרי הוא בתיבת נס, וא"ש לפי מה ששיעורנו בתוס' דמ"ש וכן מצינו כלומר דיש אל תקרי מדגש לרפי וכו' ע"ש.

ולפלא על מרן החיד"א ז"ל שלא העיר כלל דלפנינו בתוס' ליתא לתיבת בדגש, וראה לעיל אות ו) בדברי החידושי גאונים בשם המטה יהודה שכ' בפי' הספרי הוה ממש כהו"ר אלא שלא כ' דתיבת נס הוא בדגש רק שכ' דתיבת נס הוא מגזרת נחי עיין וי"ו כי שרשו נוס וידוע בגזרה זו שהעבר והבינוני שוים הם במכתב ואעפ"כ אמרו בספרי על ענין זה לשון אל תקרי מזה נראה להדיא שלשון אל תקרי אינו נופל על הקרי' רק על פי' הדבר ע"ש, והרי דפי' ממש כנ"ל רק לא בדרך א"ת מדגש לרפי אלא על פי' הדבר, וכן ראיתי בזית רענן על הילקוט פ' ברכה אות ל"ו שכ' אלא לא נס לחה פי' שלא תפרשנו בלשון עבר אלא בלשון בינוני שגם עתה לא נס לחה, והרי דמפרש א"ת כאן שהוא על פי' הדבר.

ומה מאוד תמהני על התורה תמימה בפ' ברכה שכ' על הספרי הג"ל ח"ל נראה הבאור אל תקרא לא נס בעבר אלא לא נס בהוה, כלומר לא תימא שבסוף חייו לא היה נס אבל לאחר מיתה נס אלא לא נס עתה לאחר מיתה וכמו שסיים כל הנוגע וכו' ואעפ"י שאין שינוי בקריאה זו בין אם נקרא בעבר בין בהוה בכ"ז רגילין חז"ל לומר אל תקרא, וכנראה זו היא כוונת התוס' בערכין ט"ו ב' ד"ה אל תקרא יע"ש, והרי כבר הראיתין שכ"ה בחי' גאונים בשם המטה יהודה וכ"כ בז"ר על הילקוט וכן הבאתי לעיל אות ג) בשם החק נתן שכ'

כן בד' הספרי והוא כ"כ מדעת עצמו, וע"ע שם בתורת הנ"ל מ"ש בההכרח שהכריחו לפ' כן לא נס בהה, וראה בזה בד' החק נתן הנ"ל. טו) והיוצא לנו מזה דבהך דערכין ט"ו ע"א אל תקרי ממנו אלא ממנו ישנם שינוי גרסאות דרש"י והשאלות ותוס' שאנץ סוטה ל"ה ע"א לא גורסים כל זה, וכ"כ השטמ"ק ערכין כאן בשם ס"א דאינו כתוב אל תקרי וכ"ה בפסיקתא וזוטרטא ראה לעיל אות ב) ט) יא) יב) יג) וטעמם הוא משום דכיון שאין הפרש קריאה ביניהם ל"ש לומר אל תקרי וכמ"ש רש"י בסוטה שם, חה דלא כד' הרא"ש שהביא השטמ"ק דע"ך שפיר אל תקרי והכוונה אל תפרע, ובערוך הגירסא מנו לא נאמר אלא ממנו, ראה לעיל אות י) ולא גרס ג"כ אל תקרי, ולפי גירסא שלנו אל תקרי ממנו אלא ממנו הרי הביאו התוס' פירוש אל תקרי ממנו רפי אלא דגוש ולד' החיד"א בפתח עינים ערכין ס"ל כן להתוס' אף להמסקנא וכד' הרשב"א מובא בלקוטי רבינו בצלאל בסוטה כ"י, וישנם מפרשים דיש כאן חילוף בהקריאה, ראה לעיל אות א) בד' השטמ"ק ש"ש שכ' ובג"י גמרא ישנה כ"כ אל תקרי ממנו אלא מימינו ופי' מימין של הקב"ה, ובאות ה) הבאתי בשם בעל הטורים שכ' יש מפרשים אלא ממנו לשון מנה פי' כלי, ויש מפרשים אל תקרי ממנו במלאפום אלא בחולם ויתכן לומר עליהן אל תקרי אף שלא תשתנינה במכתבן רק באופן תנועתן, ראה לעיל אות ב) ה) ו) יא), אולם הגיעב"ץ פי' לד' התוס' שס"ל במסקנא דאין כאן חילוק רק בהפירוש וכד' הרא"ש מובא בשטמ"ק ערכין ט"ו ע"א ובכללי התלמוד לר"ב אשכנזי בעל שטמ"ק הנ"ל וכ"כ החק נתן מובא באות ג) והמטה יהודה ובנין שלמה מובא באות ו), וכ"כ הפתח עינים לד' מהרש"א בחא"ג סוטה שהבין כן בד' התוס'.

טז) ובהך דספרי פי' ברכה ולא נס ליחה אין כתיב כאן אלא ולא נס ליחה מפרש הגיעב"ץ בערכין ט"ו שאין שום חילוק ביניהם רק בענין הפירוש, ראה לעיל אות א), וכ"כ

בחק נתן הבאתי דבריו לעיל אות ג), וכ"כ המטה יהודה ובנין שלמה, ראה לעיל אות ו), וכן פי' הפתח עינים לד' מהרש"א בחא"ג סוטה שהבין כן בד' התוס' וכמ"ש באות יג), אבל הצאן קדשים פי' א"ת ולא נס לחה פי' בקמץ אלא ולא נס בציר"י, ראה לעיל אות ז), והפתח עינים בשם מהר"ש אלגאזי פי' אל תקרי בדגש אלא ברפי שהוא שם דבר, ראה לעיל אות יג) יד), והפ"ע השיג על הצ"ק ע"ש באות יד).

יז) וראה יומא ע"ה ע"ב וכשנאמרו דברים לפני ד' ישמעאל אמר להם אל תקרי אבירים אלא איברים דבר שנבלע במאתים וארבעים ושמונה איברים, וע"י בעץ יוסף על הע"י שכ' בשם איי הים ח"ל אין הכוונה בדברי ר"י בזה שנפרש מלת אבירים כמו אברים כי לא קרב זה אל זה שזה משקלו חזק חה משקלו רפוי, אבל ר"ל כי פירוש לחם אבירים לחם חזקים ותקיפים וכי' אמנם לד' ר' ישמעאל מלת אבירים הוא תואר אל הלחם שהלחם הוא חזק ויש לו תוקף ועוז וכיון שהמן כולו נבלע באברים שלא היה בו שום פסולת וכי' לכן מתואר כולו בשם לחם אבירים שהמן כולו נתן כח ועוז וגבורה אל האדם האוכל אותו ע"ש, והרי דלפי דעתו האל תקרי כאן אינו חילוק רק בהפירוש, אבל לא הבנתי מ"ש שזה משקלו חזק חה משקלו רפוי והלא מצינו ג"כ א"ת כך אלא כך מדגוש לרפי וכמ"ש בזה כאן אות א) ד—ו) יא) יג) יד), וראה לעיל אות ג) מ"ש בשם מהרש"א חא"ג גיטין ג"ו ע"ב דזה דומה לכאן.

וראה עוד סי' ח' אות ז) מ"ש על הגמ' ברכות ט"ו ע"ב א"ת בצלמון אלא בצלמות דר"ל שלא תפרש עישה"ט, וע"ע בסי' כ"ז ד).

סימן ו. אל תקרי כך אלא כך אף שלא תשתנינה במכתבן רק בתנועתן.

ראה סימן ה' אות ב) ה) ו) יא) טו) עישה"ט. ומצינו הרבה כיו"ב ראה ברכות ה' ע"א אל תקרי תלמדנו אלא תלמדנו, ושם ז' ע"ב